

gøre Manden rig, men Manden ikke Hustruen; thi den Penning, der spares, er bedre end den, der erhverves."

Vi kender mest Katharina gennem Luthers Omtale af hende, men den viser os hende ogsaa som en Kvinde, der i enhver Henseende har fyldt den Plads, Skæbnen anviste hende ved den store Reformators Side, og naar Luther lige til sin Dødsstund saa paa Ægteskabet som paa den lykkeligste Stand af alle, da maa vi tro, at Katharina von Bora har sin store Del af Æren derfor. Hun har gennem det Vidnesbyrd, Luther ud fra sine ægteskabelige Erfaringer, gav om Kvinden som Hustru, bidraget til at højne hele Samtidens Syn paa Kvinden i Almindelighed. Gennem alle de Lovord, han har sagt om Kvinden, lyder Lovsangen over den Kvinde, som blev hans Medhjælp. Naar han har sagt: „Naar Kvindene antager Evangeliets Lære, er de meget stærkere og inderligere i Troen“ (end Mændene) saa ser vi ogsaa Katharina von Bora for os, som det varme, levende Troesmeneske.

Luther beundrede sin Hustru og følte ikke noget krænkende for sig i, at hun herskede inden Døre. Han gav hende spøgende Tilnavne som: „Herskerinde“, „Kejserinde“, „min Herre og Moses“, og selv om de undertiden kunde have deres Tvistigheder, saa betragtede han dem altid som Bagateller, der ikke var værd at opholde sig over. „Jeg maa have Taalmodighed med Paven,“ sagde han en Gang i spøgfuldt Lune. „Jeg maa have Taalmodighed med Sværmerne .. og jeg maa have Taalmodighed med Katharina von Bora.“ — Folk maatte for ham gerne sige, at han lod sig regere af sin Hustru indad til, men de maatte ikke sige, at han lod sig paavirke af hende i sin offentlige Virksomhed. En saadan Beskyldning fralagde han sig med Bestemthed.

De fik i deres Ægteskab 6 Børn, hvoraf de to døde. Ikke desto mindre tog de 5 Plejebørn til sig, Luthers forældreløse Søsterbørn.

Luther yndede ikke Datidens strænge Børneopdragelse, som han selv i sin Skoletid havde været Offer for. Han havde ovenikøbet Blikket aabent for, at Kvinder

kunde være egnede til at paatage sig Undervisning. „Jeg har tænkt paa at bruge Eder til at undervise unge Piger og ved Eder begynde et saadant Værk, andre til Eksempel,“ skrev han til Jomfru *Else von Kanitz*.

Den største Sorg, som ramte Luther og hans Hustru i deres Ægteskab, var Tabet af Datteren *Magdalena*, det tredje ældste af deres Børn. Hun døde kun 13 Aar gammel, og de forvandt aldrig Sorgen over at have mistet hende, „den gode, lydige lille Datter,“ som fattet og gudhengiven gik Døden i Møde. „Kære Magdalene, min lille Datter!“ sagde hendes Fader til hende, da han forstod, at Døden var nær. „Du vil gerne blive hos Din Fader; men, ikke sandt, Du drager ogsaa gerne op til Din Fader histoppe?“ Og hun svarede: „Ja, kære Fader, som Gud vil.“

Käthe havde plejet sin Datter til det sidste som den kyndige og utrættelige Sygeplejerske, hun ved alle Sygelejer var, men da alt var forbi, sank hun sammen i en vild og ubehersket Sorg, medens Luther fattet og rolig bad hende huske paa, at der, hvor deres lille Datter nu var, der var hun vel faren. Men endnu længe efter kunde Käthe hulke høje, naar hun tænkte paa sin døde Datter, og Luther kunde lade sig henrive til Ord, der baade røbede Sorg og Vrede over den ubarmhertige Død. — Paa Kirkegaarden ved Elsterporten blev den lille Magdalene jordet, og Luther lod sætte en Gravsten over hende med denne Indskrift: „Her sover jeg, lille Lene, Dr. Luthers lille Datter, og hviler med alle Helgener i min lille Seng.“

Luther havde skrevet i sit første Testamente (1536): „Jeg har min Käthe kær, ja jeg har hende kære-re end mig selv, det er visselig sandt. Jeg vilde hellere dø, end at hun og Smaa børnene skulde dø.“ — Han blev ogsaa skaanet for at miste hende, men hun maatte friste den tunge Skæbne at vide ham død mellem fremmede, borte fra Hjemmet, uden at hun fik Lov til som flere Gange før at kæmpe med Døden om ham og forsøge endnu engang at redde ham for Livet. Luther døde som bekendt paa et Besøg i sin Fødeby *Eisleben*, hvor han meget mod Käthes Vilje var

taget hen for at mægle i Striden mellem Greverne af *Mainfeld*.

Søndagen før sin Død, Torsdag d. 18. Februar 1546, skrev han sit sidste Brev til sin Hustru og udtalte heri fortrosthedsfuldt: „Kære Käthe, vi haaber at komme hjem igen i denne Uge, om Gud vil.“ Dette Brev naaede hende først, da Luther allerede havde været død i flere Timer. „Da blev den stakkels Kvinde,“ siger en gammel Beretning, „som let at forstaa, heftig forfærdet og kom i stor Bedrøvelse.“ I et Brev, hun skrev til sin Svigerinde, giver hun selv følgende Udtryk for Dybden af sin Sorg: „Om jeg havde haft et Fyrstendømme og Kejserdømme, skulde det aldrig havde gjort mig saa ondt at miste det, som det har gjort mig, at vor kære Herre Gud nu har taget den kære og dyrebare Mand ikke blot fra mig, men fra den hele Verden.“

Luther havde i sin sidste Vilje søgt at værne Käthe ogsaa udover sin egen Død. Han vilde, at hun som Enke ikke skulde være afhængig af sine Børn, hverken af sine egne Sønner og Døtre eller af deres Hustruer og Mænd. Hun skulde være sine Børns Formynder og og raade for Arven; ligeledes skulde hun fortsætte Hjemmet i det sorte Kloster. Käthe fik en haard Kamp at bestaa med sine Modstandere, som ikke var saa helt faa. Luther havde affattet sit Testamente uden juridisk Hjælp i sikker Tro til, at man vilde rette sig efter ham som den, „der var vel kendt i Himlen, paa Jorden og i Helvede.“ Men Käthe fik snart at føle, at hun kun var Dr. Martins „efterladte Enke“.

Især Kurfyrstens Kansler traadte op imod hende paa en nærmest fjendtlig Maade. Hun maatte ikke beholde sine Børn hos sig, da det vilde gaa ud over deres Opdragelse; hun skulde opgive den dyre Husholdning i Klostret og leve under beskednere Former, og Gaarden Wachsdorf, som Luther, for at imødekomme et længe næret Ønske hos hende, havde lovet hende i sit Testamente, maatte hun paa ingen Maade faa. — Det lykkedes dog Katharina ved sin sejge Standhaftighed at føre sin og Luthers Vilje igennem; blot maatte hun finde sig i, at Børnene kom under Formynderskab af Melanchton.